

7. Справа «Ріпан проти Австрії» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.echr.coe.int>.
8. Справа «Дорсон проти Нідерландів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.echr.coe.int>.
9. Справа «Корнєв і Карпенко проти України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>.
10. Справа «Шагін проти України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>.
11. Справа «Костовський проти Нідерландів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eurocourt.in.ua/>.

КОВАЛЕНКО Л. Б.,
доцент кафедри підтримання
державного обвинувачення
(Національна академія
прокуратури України)

УДК 343.13

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ГРУПИ ПРОКУРОРІВ У ДОКАЗУВАННІ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ, УЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ УГРУПОВАННЯМИ

Досліджуючи особливості предмета доказування у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти власності, учинених злочинними угрупованнями, автор висвітлює окремі аспекти діяльності групи прокурорів під час доказування зазначених злочинів.

Ключові слова: кримінальне провадження, група прокурорів, доказування, злочини проти власності, злочинні угруповання.

Исследуя особенности предмета доказывания в уголовных производствах о преступлениях против собственности, совершенных преступными группировками, автор выделяет отдельные аспекты деятельности группы прокуроров в доказывании указанных преступлений.

Ключевые слова: уголовное производство, доказывание, группа прокуроров, преступления против собственности, преступные группировки.

The article is devoted problem questions finishing telling in criminal proceeding in relation to crimes against property, executed criminal groupments. Author specifies the separate aspects of activity of group of public prosecutors at finishing telling of the these crimes.

Key words: criminal proceeding, group of public prosecutors, finishing telling, crimes against property, criminal groupments.

Вступ. Злочини проти власності традиційно становлять одну з найпоширеніших і найнебезпечніших груп злочинних діянь, оскільки вони посягають на одне з найцінніших соціальних благ – право власності.

У ст. 41 Конституції України закріплено фундаментальне положення: «Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелек-

туальної, творчої діяльності. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право власності є непорушним» [1, с. 14].

Для забезпечення реалізації вищезазначених положень Основного Закону Кримінальний кодекс України (далі – КК України) установлює відповідальність за протиправне посягання на власність. Дотримання належної процедури доказування з метою отримання достовірних відомостей щодо події кримінального правопорушення чи пов'язаних з нею обставин, які можуть бути використані в підтвердження винуватості або невинуватості особи в учиненні цього правопорушення, є єдиним засобом досягнення завдань кримінального провадження, визначених ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України).

Проблеми доказування привертали увагу багатьох учених-процесуалістів, таких як В.Г. Гончаренко, М.М. Гродзинський, Ю.М. Грошевий, В.С. Зеленецький, І.М. Козьяков, С.А. Крушинський, І.Б. Михайловська, М.М. Михеєнко, В.В. Молдаван, В.Т. Нор, В.О. Попелюшко, Д.А. Постовий, О.В. Рибалка, С.М. Стахівський, О.С. Степанов, М.М. Стоянов, В.М. Тертишник, С.А. Шейфер, В.Ю. Шепітько й інші науковці.

Постановка завдання. Незважаючи на значну кількість наукових праць у цій сфері, якщо враховувати складність досліджуваної проблеми, вона залишається актуальною й потребує додаткової теоретичної розробки, зокрема в частині доцільності створення групи прокурорів та окремих аспектів її діяльності у кримінальних провадженнях про злочини проти власності, які вчинені злочинними угрупованнями.

Результати дослідження. Підвищена суспільна небезпека злочинів проти власності зумовлена тим, що поряд із родовим об'єктом – правом власності, мають місце додаткові обов'язкові об'єкти цієї категорії злочинів, такі як здоров'я, життя, психічна або фізична недоторканність людини.

У ході здійснення прокурором процесуального керівництва досудовим розслідуванням у досліджуваній категорії злочинів досить часто зустрічаються кримінальні правопорушення, передбачені ст. ст. 185–191 КК України. Серед 16 складів злочинів, передбачених розділом VI Особливої частини КК України, розбій, тобто напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства, є одним із найнебезпечніших корисливо-насильницьких злочинів проти власності, особливо якщо такий злочин учинюється організованою групою й у сукупності з іншими злочинами.

Тому значення діяльності прокурора при доказуванні цієї категорії правопорушень важко переоцінити крізь призму рівня суспільної значущості.

Криміналістична наука оперує поняттям – «обставини, які підлягають установленню у кримінальному провадженні». Водночас КПК України передбачає «перелік обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні». У зв'язку з цим важко не погодитися із висновком І.М. Козьякова, який зазначає, що в теорії кримінального процесу поняття «доказування» й «установлення» розглядають як синоніми, що відображають процес пізнання у кримінальному провадженні [2, с. 88].

На думку І.Б. Михайлівської, предмет доказування сформульований у законі в загальному вигляді. Для того щоб конкретизувати ті обставини, які повинні бути встановлені в кримінальній справі, необхідно звернутися до закону. Саме норми кримінального права формулюють юридично значимі ознаки, які слугують орієнтиром для визначення предмета доказування по конкретній кримінальній справі [3, с. 27].

Отже, специфіка предмета доказування злочинів проти власності, учинених організованою групою, може виявлятися стосовно будь-яких обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні згідно з ч. 1 ст. 91 КПК України, передусім це стосується встановлення суб'єктів цих злочинів, ролі кожного в їх учиненні відповідно до положень ст. 28 КК України, а також правильності кримінально-правової кваліфікації їхніх дій.

Так, Н.М. Ярмиш зазначає: «Кримінально-правова кваліфікація – це процес і результат встановлення відповідності скоєного суспільно небезпечного діяння усім ознакам певного складу злочину, тобто ознакам відповідних статей (частин, пунктів) КК України» [4, с. 9].

Злочин уважається вчиненим організованою групою, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь кілька осіб (три й більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) злочинів, об'єднаних єдиним планом,

із розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи (ст. 28 КК України) [5, с. 13–14].

Отже, наявність у вказаних категоріях кримінальних проваджень трьох і більше підозрюваних (обвинувачених), зазвичай їхня багатоєпізодність створюють складність у доказуванні винуватості кожного члена злочинної групи. Зусилля прокурора спрямовуються на збирання, перевірку та оцінювання доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження, щодо кожного члена злочинного угруповання. При цьому прокурор зобов'язаний забезпечувати виконання вимог закону щодо додержання розумних строків і строків, прямо визначених КПК України, так як кожна процесуальна дія або процесуальне рішення під час кримінального провадження повинні бути прийняті та виконані в розумні строки, згідно зі ст. 28 КПК України, а правосуддя має здійснюватися без затримок, які можуть зашкодити його ефективності й підірвати довіру до нього. Адже одним із завдань кримінального провадження, відповідно до ст. 2 КПК України, визначено забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування й судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини [6, с. 3].

Отже, за наявності у кримінальному провадженні ознак учинення злочину проти власності організованим злочинним угрупованням, з метою забезпечення ефективного процесуального керівництва та подальшого підтримання державного обвинувачення, керівникові органу прокуратури, відповідно до положень ч. 1 ст. 37 КПК України, доцільно визначити групу прокурорів, які здійснюватимуть повноваження прокурорів у конкретному кримінальному провадженні, і старшого прокурора такої групи, котрий керуватиме діями інших прокурорів.

У галузевому Наказі Генерального прокурора України «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» від 19 грудня 2012 р. № 4 гн визначені деякі аспекти щодо діяльності та взаємодії між членами групи як під час досудового розслідування, так і при підтриманні державного обвинувачення. Це стосується питань прийняття рішень у кримінальному провадженні, адже кожен член групи як процесуальний керівник у кримінальному провадженні, відповідно до положень КПК України, може використовувати весь комплекс повноважень прокурора у кримінальному провадженні, у тому числі владного характеру: надання органу досудового розслідування обов'язкових для виконання вказівок і доручень, складання та вручення особі письмового повідомлення про підозру в учиненні кримінального правопорушення, погодження або відмова в погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) процесуальних дій, або обрання заходів забезпечення кримінального провадження, чи самостійне подання такого клопотання, закриття кримінального провадження, затвердження чи відмова в затвердженні обвинувального акта, клопотань про застосування примусових заходів виховного або медичного характеру тощо [7, с. 555–556]. Щоб уникнути дублювання процесуальної діяльності прокурорів у групі, наказом визначено, що члени групи перед прийняттям процесуальних рішень повинні доповідати про них старшому прокуророві групи, рішення якого є остаточним [8].

Отже, виходячи з означених положень галузевого наказу, можна стверджувати, що правом оцінювання доказів для прийняття остаточного рішення у кримінальних провадженнях, у яких визначена група прокурорів, наділений старший прокурор цієї групи. Тобто, саме він за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінює кожен доказ із погляду належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів – із позиції достатності й взаємозв'язку (ч. 1 ст. 94 КПК України). Надалі повнота й легітимність зібраних групою прокурорів під час досудового розслідування доказів стане підвалинами для ухвалення судом законного та справедливого рішення.

У кримінальних провадженнях щодо злочинів проти власності нерідко виникають питання, пов'язані із відшкодуванням завданих збитків. Тому, урахувавши наведені вище положення галузевого наказу, ініціювати питання висунутого цивільного позову в інтересах держави або подання цивільного позову в інтересах громадян, які через недосягнення повноліття, недієздатність або обмежену дієздатність неспроможні самостійно захистити свої права, може будь-хто із членів групи, але рішення старшого прокурора групи є остаточним [7, с. 557]. При цьому він повинен установити наявність підстав для здійснення

представництва інтересів громадянина або держави в суді, передбачених ч. 4 ст. 25 Закону України «Про прокуратуру». Для представництва інтересів громадянина в суді він повинен мати документи, що підтверджують недосягнення повноліття, недієздатність або обмежену дієздатність відповідного громадянина, а також письмову згоду законного представника або органу, якому законом надано право захищати права, свободи й інтереси відповідної особи, на здійснення ним представництва (ч. 3 ст. 128 КПК України) [6, с. 70–71].

Особливості процесуального керівництва й підтримання державного обвинувачення у кримінальних провадженнях щодо організованої групи чи злочинної організації визначені в Наказі Генерального прокурора України «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів спеціальними підрозділами та іншими органами, які ведуть боротьбу з організованою злочинністю» від 21 березня 2013 р. № 4/2 гн.

Згідно із зазначеним Наказом, прокурори Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя з часу внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про здійснення повідомлення про підозру в учиненні кримінального правопорушення у складі організованої групи чи злочинної організації зобов'язані невідкладно визначати групу прокурорів, які здійснюватимуть повноваження процесуального керівництва в цьому кримінальному провадженні, а також старшого прокурора такої групи серед працівників підрозділів нагляду за додержанням законів спецпідрозділами й іншими органами, які ведуть боротьбу з організованою злочинністю [9].

У випадках учинення кримінальних правопорушень злочинними угрупованнями на території різних регіонів, за межами України, а також особливої складності й багатоепізодності кримінальних проваджень старшого прокурора групи призначає керівництво Генеральної прокуратури України за клопотанням Головного управління нагляду за додержанням законів спецпідрозділами та іншими органами, які ведуть боротьбу з організованою злочинністю й корупцією [9].

Якщо злочин проти власності вчинений організованою групою, хоча б один із учасників якої є неповнолітнім, то при визначенні складу групи прокурорів у такому кримінальному провадженні керівникові органу прокуратури потрібно дотримуватись вимог глави 35 розділу VI КПК України та Наказу Генерального прокурора України «Про організацію діяльності органів прокуратури щодо захисту і свобод дітей» від 06 грудня 2014 р. № 16 гн.

У такому випадку в члени групи доцільно залучати не лише прокурорів із економічною освітою або досвідом процесуального керівництва та підтримання державного обвинувачення у кримінальних провадженнях цієї категорії, а й прокурорів, на яких покладено обов'язок захисту прав і свобод дітей [10].

Вирішуючи під час досудового розслідування питання щодо розподілу обов'язків між членами групи прокурорів, старшому групи потрібно виходити із конкретних обставин кримінального провадження, залежно від кількості учасників злочинного угруповання та кількості вчинених ними злочинів. Так, прокурор групи шляхом проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій, витребування й отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових і фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок може спрямовувати свою процесуальну діяльність на зібрання доказів щодо окремого епізоду або конкретного підозрюваного.

Важливою стадією судового провадження є судовий розгляд кримінального провадження, під час якого у визначеному судом порядку учасниками судового провадження подаються й досліджуються докази.

Водночас законодавець не визначив діяльність групи прокурорів у цій стадії судового провадження. Лише в ч. 2 ст. 364 КПК України зазначено, що право на виступ у дебатах у такому випадку надається одному прокуророві в повному обсязі проголошеної промови або кожен із них вправі обґрунтувати свою позицію в певній частині обвинувачення.

Проте з урахуванням раніше наведеного можна допустити, що саме старший групи прокурорів як координатор її діяльності повинен вирішувати питання щодо необхідності участі в судовому розгляді всіх членів групи прокурорів, відповідно до розподілу їхніх обов'язків ще під час досудового провадження, приймати остаточні рішення в ході судового розгляду та особисто брати участь у судових дебатах, за винятком випадків його відсутності в суді через поважні причини [7, с. 561].

Висновки. Висловлені у статті авторські міркування сприятимуть вирішенню деяких проблемних аспектів, пов'язаних із діяльністю групи прокурорів у кримінальному провадженні, а отже, забезпечать більш повне й ефективне дослідження обставин кримінального провадження щодо злочинів проти власності, учинених організованими злочинними угрупованнями.

Список використаних джерел:

1. Конституція України зі змінами та допов. станом на 01 верес. 2014 р. / Верховна Рада України. – К. : Паливода А.В., 2014. – 64 с.
2. Козьяков І.М. Особливості предмета доказування у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх / І.М. Козьяков // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2013. – № 2 (9). – С. 88–92.
3. Михайловская И.Б. Цели, функции и принципы российского уголовного судопроизводства (уголовно-процессуальная форма) / И.Б. Михайловская. – М. : ТК Велби ; Проспект, 2003. – 144 с.
4. Ярмиш Н.М. Проблеми кримінально-правової кваліфікації (злочини проти життя та здоров'я особи, проти власності, у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг) : [навч. посіб.] / Н.М. Ярмиш. – К. : Національна академія прокуратури України, 2014. – 192 с.
5. Кримінальний кодекс України зі змінами та допов. станом на 14 серп. 2014 р. / Верховна Рада України. – К. : Паливода А.В., 2015. – 212 с.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України зі змінами та допов. станом на 17 серп. 2015 р. / Верховна Рада України. – К. : Паливода А.В., 2015. – 328 с.
7. Процесуальне керівництво прокурором досудовим розслідуванням: організаційно-правові та криміналістичні основи : [навч.-практ. посіб.] / [авт. кол.: І.М. Козьяков, В.Т. Малярєнко, Г.П. Середа, Є.Д. Скулиш, О.Н. Ярмиш]. – К. : Національна академія прокуратури України, 2014. – 750 с.
8. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні : Наказ Генерального прокурора України від 19 грудня 2012 р. № 4 гн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gp.gov.ua>.
9. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів спеціальними підрозділами та іншими органами, які ведуть боротьбу з організованою злочинністю : Наказ Генерального прокурора України від 21 березня 2013 р. № 4/2 гн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gp.gov.ua>.
10. Про організацію діяльності органів прокуратури щодо захисту і свобод дітей : Наказ Генерального прокурора України від 06 грудня 2014 р. № 16 гн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gp.gov.ua>.

